

Ομιλία Νίκου Θέμελη στον ΟΠΕΚ Κύπρου

Εξοχότατε κύριε Πρόεδρε της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αγαπητέ Πρόεδρε, Κύριοι της Επιτροπής Βράβευσης, Κυρίες και Κύριοι, Αγαπητέ μου Λάρκο. Με ιδιαίτερη συγκίνηση βρίσκομαι πάλι στην Κύπρο και με πολλαπλή συγκίνηση βιώνω την τιμή που μου κάνετε. Νιώθω ανθρώπινα χαρά, αλλά ομολογώ και αμηχανία, για αυτό αποφάσισα να σταθώ στο κείμενο που σας έχω γράψει και να μην ξεφύγω μέσα από συναισθηματικές φορτίσεις και άλλους ατραπούς και παρασυρθώ ξεχνώντας πράγματα που θέλω να πω και τα αποσιωπήσω. Πάνω που πήρα αυτή την απόφαση μου την ανέτρεψε ο Πρόεδρος. Μου την ανέτρεψε αυτή η συγκινητική πεποίθηση και εμμονή του για την μεταρρύθμιση στον χώρο της παιδείας.

Ίσως για να χειροκροτάτε να αντιλαμβάνεστε το βάθος μιας τέτοιας ιστορικής επιλογής του. Το βάθος που ίσως σε κάποιες άλλες χώρες δεν έχουμε συνειδητοποιήσει και φωτογραφίζω τη δικιά μου. Δεν έχουμε συνειδητοποιήσει το μέγεθος ενός τέτοιου εγχειρήματος. Για να συναντηθούμε κάπου, για να κατανοήσουμε τις αλήθειες των άλλων και να καταλήξουμε επιτέλους σε μια παιδεία για την οποία όλοι πάσχουμε στην Ελλάδα και δεν καταφέρνουμε ακόμα να στήσουμε στα πόδια. Κύριε Πρόεδρε είσαστε πρωτοπόροι και ελπίζω κάποτε να συνέλθουμε εμείς και να σας ακολουθήσουμε.

Θα μιλήσω λίγο για το έργο μου και στο τέλος νιώθω την ανάγκη να πω κάτι και για τον χαμένο φίλο. Συχνά με ρωτούν πώς άρχισα ξαφνικά στα 50 μου χρόνια εν μέσω πολιτικής να γράφω μυθιστορήματα. Τι συνέβη ξαφνικά στα 50 μου μέσα στην πίεση και παρά την πίεση της πολιτικής δραστηριότητας μου ένοιωσα ξαφνικά την ανάγκη να γράψω μια τριλογία. Η ιστορία είναι πάρα πολύ απλή και θα σας την πω. Δεν ήταν κάτι μεγαλεπήβολο. Ενόψει κάποιων Χριστουγέννων είπα «φέτος δεν θα στείλω ευχές και κάρτα θα γράψω ένα παραμύθι θα το τυπώσω σε ένα δεκαεξασέλιδο και θα το στείλω στους πενήντα, σαράντα, τριάντα φίλους μου έτσι για αλλαγή». Η εμπειρία της γραφής αυτής, το πρώτο μικρό ταξίδι στο να φτιάξω, να δημιουργήσω ένα μικρό δικό μου κόσμο ήταν το πρώτο

κεφάλαιο του πρώτου μυθιστορήματός μου. Η εμπειρία με σαγήνευσε. Έγινε αιτία ή αφορμή να μπω στον πειρασμό του επόμενου του δεύτερου κεφαλαίου. Κάποια στιγμή είπα μήπως αυτό μπορεί να γίνει και μυθιστόρημα; Κι όταν τελείωσε να επαναληφθεί η διαδικασία, με το δεύτερο μυθιστόρημα. Έτσι προέκυψε μια ολόκληρη τριλογία χωρίς να αποτελεί ένα μακρόπνοο σχεδιασμό έτσι όπως συνήθιζα στην πολιτική ζωή μου να σχεδιάζω, να προετοιμάζω, να ζυμώνω, να χτίζω βήμα βήμα όλα όσα αποφάσιζα ή συναποφάσιζα με άλλους να πραγματώσω στο πολιτικό επίπεδο του ελλαδικού χώρου. Γεννήθηκε λοιπόν αυτή η παραγωγή μέσα από μια πρωτόγνωρη εμπειρία και όχι ως μια συνειδητή προαποφασισμένη επιλογή.

Θα σταθώ από όλη την δουλειά μου σε ένα σημείο που νομίζω είναι επίκαιρο και όλους μας ενδιαφέρει. Γράφω ιστορικό μυθιστόρημα δηλαδή ένα μυθιστόρημα που εξελίσσεται σε μια χρονική περίοδο, σε ένα τόπο και ένα χρόνο διαφορετικό εκείνου που είναι, που ζει ο συγγραφέας είτε ως τόπο είτε ως χρόνο της δημιουργίας του. Γράφω ιστορικό μυθιστόρημα σημαίνει ότι προσπαθώ να αναπαραστήσω μια εποχή και να αφηγηθώ μια ιστορία που στη συνείδηση μας έχει εγγραφεί ως ολοκληρωμένη και πεπερασμένη και για αυτό αποτελεί άλλωστε και ιστορία.

Τα πρώτα μυθιστορήματά μου αφορούν τις ιστορίες τεσσάρων οικογενειών που εκτυλίσσονται από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα του 20^{ου}. Αφορούν τον ελληνισμό της διασποράς όπου το ελληνικό στοιχείο, από την Τεργέστη ως την Οδησό, από την Σμύρνη έως την Βιέννη, έδρασε ήκμασε και έγραψε μια άλλη ιστορία. Άλλη από αυτή τουλάχιστον που η δική μου γενιά στα ελλαδικά σχολεία γαλουχήθηκε και έμαθε ως ιστορία. Η ιστορία που μάθαμε εμείς προσδιόριζε την ύπαρξη και την αυτοπεποίθηση της Ελλάδας μοναδικά ή σχεδόν μοναδικά σε σχέση με τον Τούρκο. Υπήρχαμε ως κράτος κόντρα στον Τούρκο. Η ιστορία μας ήταν μια εξέλιξη είτε γιατί νικούσαμε τον Τούρκο είτε διότι νικιόμασταν από τον Τούρκο. Δηλαδή μια ιστορική συνείδηση που προσδιοριζόταν από το έτερο, το «άλλο» και όχι από μια αυτοπεποίθηση που γεννούσε το γεγονός τι είμαστε εμείς οι ίδιοι. Αυτός ο ετεροπροσδιορισμός, μια ολόκληρη ιστορική συνείδηση να φτιάχνεται ως αντανακλαστικό κάποιου άλλου, με ενοχλούσε βαθύτατα.

Έλεγα: δηλαδή εμείς δεν κάναμε τίποτα άλλο επί 200-300 χρόνια; Τίποτε άλλο παρά μόνο να υπάρχουμε είτε κόντρα, είτε με είτε παρά τους Τούρκους; Έτσι έπιασα να αφηγούμαι ιστορίες που περιγράφουν πως αναδύθηκε η ελληνική κοινωνία από τουςπραματευτάδες εκείνης της εποχής, δηλαδή από την οικονομική ατμομηχανή ακμής του ελληνοισμού εκείνη την εποχή που δεν γνώριζε σύνορα, απλωνόταν σε όλο το εύρος της τότε Οθωμανικής αυτοκρατορίας και στην συνέχεια έδρασε και πέρα από αυτή. Έφτασε μέχρι τη χώρα του τσάρου και των ευρωπαϊκών πρωτευουσών.

Ερώτημα: και εκεί τελειώνει η ιστορία; Θα ήθελα να πω ότι δεν με ενδιαφέρει απλώς να αναστήσω μια εποχή και μια ιστορία. Έχει ειπωθεί ότι η ιστορία μπορεί να μεταγραφεί σε μυθιστορηματική αφήγηση αντλώντας υλικό είτε από τα υπάρχοντα ή ακόμα και με επινόηση και φαντασία από τα υπάρχοντα. Μόνο που αυτό είναι μια πάρα πολύ μηχανιστική διαδικασία: παίρνω ότι υπάρχει και το μεταγράφω σε παραμύθι...Όπως επίσης δεν έχω ασχοληθεί με την ιστορία που ανήκει σε ένα πολύ απώτερο παρελθόν. Αναφέρω για παράδειγμα δυο τέτοια εξαιρετικά δείγματα, την Πάπισσα Ιωάννα του Ροϊδη και την Πριγκηπέσα Ιζαμπώ του Τερζάκη. Κάπου μέσα του το ιστορικό περιεχόμενο έχει τα όριά του και αυτό δεν μου αρκεί. Με ενδιαφέρει εκείνη η ιστορία που είτε είναι γοητευτική είτε όχι, σέρνει τα πλοκάμια της μέχρι το σήμερα μας.

Δεν με ενδιαφέρει η αφήγηση μιας οποιασδήποτε ιστορίας που έχει οριστικά κλείσει τις πόρτες και τις στρόφιγγες της και δεν μας λέει τίποτε για το σήμερα μας πέρα από ρομαντικές θύμισες. Με ενδιαφέρει εκείνη η ιστορία που ανασύρει και φέρνει στην πραγματικότητα και στο προσκήνιο ο,τι έχει αποσιωπηθεί, ο,τι έχει ξεχαστεί, ο,τι συνειδητά η επίσημη ιδεολογία δε θέλει να φέρει στο φως για να αποτρέψει την κοινωνία της να προβληματιστεί, να αναστοχαστεί και να σκεφτεί αλλιώς από ό,τι το έκανε μέχρι τώρα. Δεν είναι δική μου προς Θεού αυτή η θεώρηση. Μη δίνω τέτοια εντύπωση. Είναι αυτή που ο Michel de Cherteau ονόμασε το καταπιεσμένο πρόσωπο της άλλης Ιστορίας. Ε, λοιπόν, αυτή η ιστορία θέλω να βγει ισοδύναμα στο φως της δημοσιότητας, να αναμετρηθεί και να αντιπαρατεθεί με την επίσημη καταγραφή της ιστορίας, αυτή που υιοθέτησε η πολιτική

επιλογή, η εθνική ανάγκη, η πολιτική σκοπιμότητα, η εκπαιδευτική διαδικασία. Θέλω να σταθεί δίπλα της, να ζυμωθεί και να προκαλέσει τον αναστοχασμό των αναγνωστών μου. Αυτό που προσπαθώ να κάνω είναι να ανασύρω αυτή την ιστορία.

Το δεύτερο που επιζητώ, είναι να την εμπλέκω και με κάτι άλλο, για πολλούς απαραίτητο και αναγκαίο για άλλους σήμερα πιο μοντέρνους περιπτώ. Αυτή η ιστορία που επιλέγω να αναστήσω με ενδιαφέρει να έχει και αξίες. Δεν μπορώ να δημιουργήσω χωρίς να υπάρχουν αξίες που οι ήρωες ενσωματώνουν, πρεσβεύουν, αγωνίζονται, παλεύουν, νικούν ή ηττούνται. Ένα δεύτερο λοιπόν υλικό από το οποίο αντλώ και εμπνέομαι είναι το αξιακό φορτίο το οποίο προσπαθώ να υφάνω μέσα στις ιστορίες μου.

Και το τρίτο είναι ότι αναπόφευκτα το ένα και το άλλο με οδηγούν στο ζήτημα που διατρέχει όλα τα βιβλία μου όλα τα μυθιστορήματά μου, το ζήτημα της ταυτότητας.

Δεν ξέρω για ποιο λόγο από μικρός που ήμουν με απασχολούσε η ταυτότητά μου ποιος είμαι και τι είμαι. Είχα πολύ βαθιά μέσα μου την ανάγκη της αυτογνωσίας, αυτό που έλεγαν οι παλιοί μας «γνώθι σ αυτόν» και σε όλα μου τα μυθιστορήματα το ζήτημα της ταυτότητας έρχεται και επανέρχεται με ίσως κορυφαία μορφή στην οποία κεφαλαιοποιείται όλη η δουλειά των προηγούμενων ευρημάτων μου στο τελευταίο μου βιβλίο. Το ζήτημα των ταυτοτήτων στο τελευταίο μου μυθιστόρημα δεν είναι τίποτε άλλο από τις αλήθειες τις δικές μας, τις αλήθειες των άλλων. Πως στεκόμαστε εμείς απέναντι στις αλήθειες των άλλων και πως στέκονται οι άλλοι απέναντι στις δικές μας τις αλήθειες.

Επιδιώκω στο τελευταίο μυθιστόρημα να στήσω δίπολα αντιθετικά, δίπολα της ταυτότητας. Ως δίπολο εθνικής ταυτότητας, Ρωμιοί και Τούρκοι, ως δίπολο θρησκευτικής πίστης, χριστιανοί - μωαμεθανοί, ως δίπολο πολιτισμικής ταυτότητας, ελλαδίτες - μικρασιάτες, ως δίπολο πολιτικής άποψης μεταξύ φιλελεύθερου αστού και αριστερού, ως δίπολο ιστορικής συνείδησης από πού καταγόμαστε και ποιοι είμαστε, μέχρι το δίπολο της καθαρά υπαρξιακής προσωπικής ερωτικής ταυτότητας του καθενός μας. Κάποια στιγμή αυτά τα δίπολα, δηλαδή οι ταυτότητες του καθενός μας

έρχονται σε σύγκρουση με τις ταυτότητες των άλλων με τις αλήθειες των άλλων και εκεί γεννιέται το ερώτημα: πώς στεκόμαστε εμείς ως αναγνώστες απέναντι σε εκείνες τις συγκρούσεις όπως αναπαράγονται διαρκώς από κεφάλαιο σε κεφάλαιο. Εκεί επάνω, κατά τη σύγκρουση και την έκβαση της σύγκρουσης, γεννιέται άμεσα ή έμμεσα ή τίθεται άμεσα ή έμμεσα το καντιανό ερώτημα, εμείς σήμερα τι κάνουμε; Τι οφείλουμε να κάνουμε εάν συνέβησαν όλα αυτά έτσι όπως συνέβησαν; Μήπως πρέπει να αναστοχαστούμε; Να σκεφτούμε για τα σημερινά ζητήματα που μας απασχολούν και αν ο τρόπος που τα προσεγγίζουμε είναι ο σωστός. Εάν σχεδιάζουμε το μέλλον των παιδιών μας να σκεφτούμε εάν ο τρόπος που προσεγγίζουμε μέχρι σήμερα τα ζητήματα αυτά είναι ο καλύτερος για την διασφάλιση της προοπτικής τους. Στο μυθιστόρημα όλα τα ενδεχόμενα είναι ανοιχτά. Υπάρχει το ενδεχόμενο του αδελφικού εναγκαλισμού, αλλά απλώς και του σεβασμού «του άλλου», του διαφορετικού, της ανοχής «του άλλου», του διαφορετικού. Υπάρχει το ενδεχόμενο της αναμέτρησης και της απόρριψης «του άλλου», Υπάρχει και το ακραίο της βίας. Το τελευταίο σημαίνει ότι όχι μόνο δεν το δέχομαι «το άλλο» αλλά επιδιώκω δια της βίας να επιβάλω την δικιά μου αλήθεια ολοκληρωτικά επάνω στους άλλους. Ο συγγραφέας «αφήνει» στον αναγνώστη να επιλέξει οποιαδήποτε απόχρωση θέλει εκτός της τελευταίας. Παρεμβαίνοντας έμμεσα με τα γραφόμενά του, απορρίπτοντας την τελευταία, καλεί τον αναγνώστη να σκεφτεί και να προβληματιστεί πώς στέκεται απέναντι στις αλήθειες των άλλων. Εάν μπορεί να τις κατανοήσει και να τις σεβαστεί ή απλώς να τις ανεχθεί. Εγώ τουλάχιστον βάζω κάπου την κόκκινη γραμμή που χωρίζει όλες αυτές τις διαβαθμίσεις που σας ανέφερα απέναντι στο μέτωπο της βίας.

Πρέπει να σας εξομολογηθώ ότι πολλές φορές όταν έγραφα το μυθιστόρημα περνούσε στο πίσω μέρος του κεφαλιού μου η Κύπρος. Περνούσε από το μυαλό μου η σκέψη ότι και εσείς ζείτε μια πραγματικότητα όπου αντιπαλεύετε με τον εαυτό σας, με τις αλήθειες σας, με την προσπάθεια να κατανοήσετε τις αλήθειες «των άλλων», με την προσπάθεια να βρείτε μια ισορροπία, μια συνεννόηση. Γιατί σε όλο το βιβλίο

το μεγάλο έλλειμμα ηρώων, κοινωνιών πάνω από οτιδήποτε άλλο είναι το τρομακτικό έλλειμμα συνεννόησης και επικοινωνίας.

Σε ένα κεφάλαιο, ο ήρωας μου, ένας αστός φιλελεύθερος, έρχεται σε σύγκρουση με τον αδελφικό του φίλο τον Αυγέρη που είναι κομμουνιστής. Βρισκόμαστε στο 1947 ανάμεσα στους δυο γύρους, έχουν περάσει τα Δεκεμβριανά και ετοιμαζόμαστε για την επόμενη σύγκρουση που θα οδηγήσει στην κυβέρνηση των βουνών και σε ό,τι άλλο ακολούθησε. Μιλάνε οι δυο φίλοι, συγκρούονται οι δυο φίλοι, ο καθένας υπερασπιζόμενος τη δική του αλήθεια, κόντρα στην αλήθεια του άλλου. Αναλύει ο κομμουνιστής φίλος στον Βενιζελικό πρώτο ήρωα μου και του αναλύει πειστικά και του λέει α, β, γ, δ, «ποιος έχει την ευθύνη; Πες μου ποιος έχει την ευθύνη». Σε αυτό το τοσκουράτο επιχείρημα που θα μπορούσε ο καλόπιστος αστός να σιωπήσει διότι η επιχειρηματολογία του αριστερού είναι πειστική κάνει την υπέρβασή του ο αστός και λέει «όταν στα χαντάκια ρέει το αίμα και η μισή Ελλάδα θα βρίσκεται στο χόμα πεθαμένη δεν με νοιάζει σε ποιον θα αποδώσω την ευθύνη. Δεν θα έχει για μένα πλέον νόημα να πω έφταιγαν αυτοί τόσο και λιγότερο εκείνοι». Είναι για εκείνον τόσο συγκλονιστικό το ίδιο το γεγονός της καταστροφής, το μέγεθος της καταστροφής που φοβάται ότι θα επέλθει ώστε υπερβαίνει το ζήτημα του ποιος έχει την ευθύνη. Ξέρουμε πολύ καλά ότι εκείνη την εποχή επικράτησαν οι ακραίες φωνές και οδηγηθήκαμε εκεί που οδηγηθήκαμε.

Κλείνοντας θέλω να πω το εξής. Όσο και αν το επιδιώκω με μυθιστορηματικούς όρους να ζωντανέψω ένα κόσμο, να τον βάλω αυτόν τον κόσμο δίπλα στο δικό μας τον υπαρκτό κόσμο και να πάω την ψυχή του αναγνώστη κάπου, κάπου αλλού σε ένα αναβαθμό κάθαρσης, σε ένα αναβαθμό μιας νέας ισορροπίας υπάρχει παντού ένα εγχείρημα όπου το παρελθόν επικαιροποιείται και το παρόν αποκτάει ιστορικό βάθος. Γίνεται δηλαδή μιας διπλής κατεύθυνσης ανταλλαγή του σήμερα με το χτες, πιστεύοντας πως αυτό το νέο που προκύπτει είναι ότι ενδεχομένως μπορώ να σας προσφέρω .

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Λοιπόν τελικά ...θέλω να πω κάτι ακόμη...Τελικά όσο πειθαρχημένο άτομο είμαι ως πολιτικός τόσο απειθάρχητος είμαι ως συγγραφέας. Σας είπα ότι θα διαβάσω το κείμενο που ετοίμασα και τελικά δεν κρατήθηκα και τα είπα όλα απέξω. Κάτι κερδήθηκε κάτι χάθηκε. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα δεν ξέρω...Τέλος πάντων θέλω να πω κάτι για τον Γιάννο...

Με τον Γιάννο Κρανιδιώτη γνωριστήκαμε μέσα από μια κοινή πολιτική πορεία και εμπειρία. Η στενότερη επαφή και γνωριμία μας ξεκίνησε από το γεγονός ότι υπήρξε από τους πιο στενούς συνεργάτες του πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη, ότι διετέλεσε κεντρικός πολιτικός του σύμβουλος σε εθνικά ζητήματα της Κύπρου, της Ευρωπαϊκή προοπτικής της και της δίκαιης επίλυσης του Κυπριακού. Όμως από μόνη της αυτή η ανάθεση αρμοδιοτήτων δεν θα αρκούσε για να προδιαγράψει την προσωπική συνέχεια μας. Μέσα από αυτή την συμπόρευση σφυρηλατήθηκε μεταξύ μας μια σχέση εμπιστοσύνης, μια διαδρομή κοινών πολιτικών επιδιώξεων με ένα καταστάλαγμα μιας πολύ βαθιάς φιλίας. Ήταν μια σχέση ανθρώπινη που περιέκλειε τόσο την πολιτική όσο και την ανθρώπινη πτυχή μας. Πλησιάσαμε αυθόρμητα ο ένας τον άλλο. Ήταν πάντα για μένα τόσο χαρακτηριστικό εκείνης της σχέσης όταν πρωτοξεκίνησε που όταν σοβάρευε η κουβέντα ήταν εντυπωσιακή η εμμονή του για την εμβάθυνση της ενταξιακής διαδικασίας της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στα πιθανά σενάρια εμπλοκής, στους τακτικούς χειρισμούς που επιβάλλονταν να γίνουν.

Θυμάμαι, ανάμεσα σε τόσα, ήταν Ιούνης του '98, στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Κάρντιφ. Όταν τελείωσε η σύνοδος, ένα βροχερό και γκριζο απόγευμα, άνοιξε ξαφνικά ο ουρανός με ένα φανταχτερό ήλιο και μύρισε ο τόπος όλος πρασινάδα. Αν και κουρασμένοι αποφασίσαμε να επιστρέψουμε με τα πόδια και το αποφασίσαμε παρόλη την κόπωση μας και παρόλο το γεγονός ότι το ξενοδοχείο μας ήταν μία ώρα πεζοπορία από τον χώρο της συνόδου. Μετά τα αναπόφευκτα χιουμοριστικά σχόλια, τις πλάκες που κάναμε για όσα συνήθως μας είχαν ενοχλήσει ή για κάποια που άξια λόγου είχαν πέσει στην αντίληψή μας, πιάσαμε να συζητούμε για τα αποτελέσματα της συνόδου, να κάνουμε τις πρώτες εκτιμήσεις, τις πρώτες προβολές τους

για το μέλλον και η συζήτηση στράφηκε αναπόφευκτα γύρω από όσα είχαν διαμειωθεί σε εκείνο το συμβούλιο σχετικά με την προοπτική έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας.

Η οποία Τουρκία όσοι γνωρίζουν, όσοι είχαν παρακολουθήσει, πίεζε αφόρητα για μεγάλο διάστημα πάνω σε αυτό το θέμα. Για αυτή την πίεση άλλωστε το προηγούμενο βράδυ, μιάμιση ώρα την νύχτα, είχε τηλεφωνήσει ο Κλίντον στον Κώστα Σημίτη. Για αυτό το ίδιο ζήτημα την επόμενη το πρωί είχε αρπαχτεί, στα λόγια φυσικά, ο πρόεδρος Σιράκ με τον Κώστα Σημίτη πέζοντας και οι δυο, Αμερική και Γαλλία, να ξεμπλοκάρει η Ελλάδα την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία. Ο Κώστας Σημίτης είχε αντισταθεί αλλά πρέπει να σας πω είχαμε περάσει μια τρομακτική ένταση από εκείνη την εμπειρία. Το συζητήσαμε αυτό στεναχωρημένοι βαθιά, πρέπει να πω και ενοχλημένοι. Κάποια στιγμή κοντοσταθήκαμε και γυρνά ο Γιάννος και μου λέει «αναρωτιέμαι ποιο μπορεί να είναι το μέλλον της Κύπρου ανάμεσα σε τόσες συμπληγάδες». Την ίδια στιγμή με έσφιξε από τους ώμους, μου είπε: «Πού θα πάει; Θα τα καταφέρουμε». Την ίδια στιγμή δηλαδή που ο προβληματισμός, ο νηφάλιος προβληματισμός όρθωνε μπροστά του τις δυσκολίες, την ίδια στιγμή είχε το κουράγιο σε κλάσμα δευτερολέπτου να αντιδράσει, να αναμετρηθεί μαζί τους και με μια θετική μαχητική διάθεση όχι μόνο να αντιπαρατεθεί αλλά και να προβλέψει στο τέλος τη νίκη.

Δεν ήταν μόνο η διαίσθηση ότι τα χνώτα μας ταίριαζαν αλλά και η γρήγορη επίγνωση της συναντίληψης που είχαμε για τα μεγάλα και τα μικρά που μας απασχολούσαν, που μας έκαναν αυθόρμητα να μοιραζόμαστε τις σκέψεις μας ο ένας στον άλλο δίχως τις αναστολές που μπορεί να έχει ένας πολιτικός ή κάποιους ενδιαασμούς για κάποιες σκοπιμότητες να μην πω το ένα, να μην μου ξεφύγει το άλλο ο καθένας για τους λόγους του. Μιλούσαμε ελεύθερα και νιώθαμε ότι τα χνώτα μας ξεπερνούσαν απλώς το ταίριασμα μιας φιλίας. Ήταν κάτι που το είχε αντιληφθεί ο πρωθυπουργός μας και γι' αυτό συχνά μας εμπιστευόταν από κοινού τις εντολές του. Μια τέτοια ήταν και εκείνη που μας έφερε για τελευταία φορά μαζί σε αποστολή το καλοκαίρι του '99. Αμέσως μόλις οριστικοποιήθηκε η στρατηγική μας,

που οδήγησε μετά από έξι μήνες στις αποφάσεις του Ελσίνκι μας ανέθεσε την πρώτη κρούση στην Γερμανική κυβέρνηση η οποία δεν μπορούσε να ήταν άλλη από τον υπουργό εξωτερικών της Γερμανίας τον Γιόσκα Φίσερ. Η συνάντηση κλείστηκε στο Βερολίνο και με τον Γιάννο βρεθήκαμε πολύ γρήγορα στην εκτέλεση του καθήκοντος και της αποστολής μας.

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης ο Γιάννος ξεδίπλωσε με σαφήνεια, χωρίς συναισθηματισμούς, τα επιχειρήματά μας και μίλησε με μια νηφαλιότητα που τον χαρακτήριζε για το αυτονόητο. Για αυτό το αυτονόητο με το οποίο ήξερε ο Γιάννος να πείθει. Ο Φίσερ δεν έδειχνε ενθουσιασμένος, είχε αιφνιδιαστεί. Δεν έβρισκε όμως και σοβαρά αντεπιχειρήματα για να αντικρούσει. Συνέχισε να αντιδρά ανοικτά προκειμένου να μπει στην λογική που του ξεδίπλωνε ο Γιάννος. Εκείνος δεν αποθαρρύνθηκε, λες και δεν αντιλαμβανότανε τον πάγο που είχε μπροστά του. Ξανά επίθεση στα τείχη της Ιερουσαλήμ. Προς το τέλος της συνάντησης ήταν φανερό ότι ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών, άνθρωπος ευθύς κατά τα άλλα στην διατύπωση των απόψεών του και των σκέψεων του, προβληματιζόταν πια σοβαρά και εγκατέλειπε την αρχική θέση που ήταν η άκρα επιφυλακτικότητα με την οποία είχε υποδεκτεί την πρόταση και τα σκεπτικά του Γιάννου. Φύγαμε με μια αίσθηση συγκρατημένης αισιοδοξίας, με μια δικαιολογημένη πεποίθηση ότι είχε γίνει η αρχή ενός εγχειρήματος που ήθελε τον χρόνο του να ωριμάσει και να φτάσει τον Δεκέμβριο στο Ελσίνκι. Πήγαμε σε ένα café, ήπιαμε τον καφέ μας, ανακεφαλαιώσαμε την εκτίμηση που κάναμε για τη συνάντηση και μετά ξεχυθήκαμε σε ένα βιβλιοπωλείο για να εκτονώσουμε τη νευρική μας κατάσταση. Συμφωνήσαμε έκτοτε να συνεχίσουμε από κοινού τα βήματά τα διαβήματα και τις προσπάθειες μας που θα κατέληγαν στην σύνοδο του Ελσίνκι γιατί εκτιμούσαμε ότι ο πρωθυπουργός δεν θα μας το αρνιότανε.

Ποιος να το φανταζόταν ότι θα διαψευδόμεσταν έτσι οικτρά από το γύρισμα της ιστορίας; Έχουν γραφεί και ειπωθεί τόσα πολλά. Ακούστηκαν και σήμερα από τον Λάρκο, από τον Πρόεδρο, από τους ομιλητές που φωτίζουν ολόπλευρα την προσωπικότητα του Γιάννου. Την πολιτική αντίληψη, τα οράματα και το δυνατό μυαλό του μέχρι τον συναισθηματικό

του πλούτο την ευαισθησία του και το πηγαίο του χιούμορ. Έχει εξίσου επισημανθεί το μεγάλο κενό που άφησε πίσω του η απώλεια του για τον ελληνοισμό και για το δημόσιο βίο. Ειλικρινά δεν θα είχα κάτι πιο ουσιαστικό να προσθέσω από το να πω ότι η αποψινή διάκριση του βραβείου πρωτοποριακής δημιουργίας και η πρωτοβουλία του ΟΠΕΚ με συγκινεί βαθιά και με τιμά.

Σας ευχαριστώ από καρδιάς όλους.